

FRANCESC VIADEL

La Barcelona de Rita Barberà

Escrivia Josep Sorribes que Rita Barberà es va obsessionar en «la cerca de l'esdeveniment».¹ De fet, l'ús de la ciutat com a escenari d'esdeveniments singulars va ser, tal com recordava l'economista urbà, una constant durant tots els seus mandats. Això mentre els conflictes socials ocasionats pels desequilibris de tot tipus s'agreujaven o bé s'enquistaven.

Des del País Valencià estant la impressió és que aquesta mateixa tendència és la que impregna ara mateix la política dels socialistes a Barcelona amb Jaume Collboni al capdavant. La veritat és que l'era de Maragall i els seus èxits podria amagar una tendència que no és ni de bon tros nova. L'alcalde Maragall va ser l'artífex de la urbanització dels barris de l'extraradi. De l'articulació de nombrosos barris mitjançant la construcció d'equipaments públics. Però va ser, també, l'alcalde que va impulsar els Jocs Olímpics del 92 amb totes les seues llums i ombres. Una fita que van intentar després repetir, sense èxit, els seus deixebles Joan Clos amb el Fòrum de les Cultures o Jordi Hereu amb l'organització d'uns Jocs d'Hivern amb els allunyadíssims Pirineus com a pretext.

En molts sentits la política continua fent-se igual tot i que el context ha canviat i molt: canvi climàtic, crisi de l'habitatge, desigualtat social... Les coincidències més que evidents entre les polítiques de Barcelona i les de València dutes a terme per

Francesc Viadel és doctor en sociologia, professor de periodisme a la Universitat Ramon Llull i escriptor. És autor entre altres, dels assaigs *Valencianisme, l'aportació positiva. Cultura i política al País Valencià, 1962-2012* (Universitat de València, 2012), *Vicent Marco Miranda, 1880-1946* (Fundació Josep Irla, 2015), *Xavier Vinader. Confidencial* (Tres i Quatre, 2020) i la novel·la, *L'estiu dels brivalls* (Vincle, 2021)

¹ Josep Sorribes, *Rita Barberà. El pensamiento vacío*, Faximil Ediciones, València, 2007

socialdemòcrates i conservadors, aparentment antagonistes, només fan que posar en relleu com el capitalisme ha imposat inexorablement les seues regles de joc a tothom. Val a dir que ni tan sols Joan Ribó ni Ada Colau, moderadament a l'esquerra dels socialistes, van poder desempallegar-se'n.

El model sembla no tenir antídoto: Turisme de masses, urbanisme especulatiu, grans esdeveniments... Al darrere, els lobbies i el dogma que aquest és el preu que cal pagar per a un repartiment de la riquesa molt més equitatiu. Tan se val que parlem de València, Barcelona o de Londres i París. O potser no... La qüestió, si més no, mereix una explicació.

COL·LOCAR VALÈNCIA EN EL MAPA

Des que Barberà va accedir al poder el 1991 que es va esmerçar en *col·locar la ciutat en el mapa* a força de presentar-la com a candidata a seu de tota mena d'esdeveniments internacionals. *Posar la ciutat en el mapa* volia dir a la pràctica convertir-la tota ella en una destinació desitjable per a inversors i per a turistes. Sobre el paper i sense entrar en detalls, la mateixa fórmula aplicada pels socialistes a Barcelona des de Maragall i, encara, des de l'època del franquista José María de Porcioles.

Tot plegat, Barberà, fascinada per Madrid, en realitat el que somiava era ser Barcelona però no podia dir-ho.

«Quan accedeix al poder», recordava Sorribes, «ja està engegada la candidatura de la ciutat a seu dels Jocs Olímpics del Mediterrani, però la iniciativa fracassa i Rita comença a assajar un joc tan eficaç com perillós: algú té la culpa i mai no és ella». El cas és que aquesta primera derrota lluny de desanimar-la, va enfortir-la. Així els coses, el 1992 va aconseguir que la ciutat celebrara el Campionat Mundial de Ciclisme en Pista, tot i que amb escàs impacte, assenyalava l'economista. Més tard, fracassa en acollir la seu d'Euronews i el 2000 i el 2001 en l'objectiu que València siga seu de la Capitalitat Europea de la Cultura. D'altra banda, l'organització de l'autoesdeveniment del Tercer Mil·lenni entre 1997 i 2001 va resultar també ser un fiasco a pesar que la Fundació creada per a organitzar els actes va arribar a gastar fins a 10,6 milions d'euros entre 1995 i el 2005, any de la seua extinció.

Com vulga que siga, el 26 de novembre de 2003, aconseguí però que València fos nomenada seu de la 32a Copa de l'Amèrica (CA) que es celebraria el 2007. La ciutat també va acollir la 33a edició el 2010. Eufòrica, en el Plenari del Comitè de Municipis i Regions d'Europa (CMRE) Barberà assegurava que València, més enllà, de 2007, anava «a consolidar la seua posició emergent com a ciutat de serveis de qualitat, com a destinació de primer ordre per al turisme mundial, com a centre de referència d'investigació de noves tecnologies, i com a exemple de modernitat i de dinamisme econòmic i comercial». La ciutat havia guanyat, afirmava, el seu futur.

Tots aquests beneficis pronosticats per Barberà no es van aconseguir ni de bon tros. Això sí, la cursa de les regates va suposar una transformació del port de la ciutat orientada a l'ús comercial gràcies a les inversions fetes pel govern central dirigit per Zapatero. Barberà va aprofitar per atiar el discurs victimista i mantenir una confrontació oberta amb els socialistes als quals acusava de castigar des de Madrid els valencians amb una inversió escadussera tot i que la participació en termes econòmics de l'ajuntament i de la Generalitat mateixa en mans del PP en comparació hi va ser ridícula.

Malgrat tot, Barberà es mostrava exultant amb la competició, atès que per fi tenia un esdeveniment d'acord amb les seues fantasies elitistes, el que no llevava que s'arrogara públicament el fet de ser una alcaldessa propera a la gent. La realitat és que classista sense pal·liatius com era menystenien i combatia l'associacionisme veïnal al qual considerava un instrument de les esquerres. El saló de plens de l'ajuntament va ser un dels escenaris on simbòlicament es va poder observar aquest animadversió amb exhibicions de força contra els representants dels veïns que sovint s'hi adreçaven per a exposar les seues queixes. Aquestes demostracions de força passaven per la infiltració dels seus *supporters* més guerrejats entre els veïns o, fins i tot, pel desplegament innecessari i exagerat de la policia local als entorns de l'edifici consistorial en un intent de criminalització pública.

La ciutat, en plena bombolla immobiliària, espedaçada a pler pels constructors, amb una alcaldessa blindada a les crítiques, va entrar en una mena d'implosió social. Barris com Patraix, Natzaret, Russafa o el Cabanyal es van veure desbordats per problemes que ja venien de molt lluny.

Des de l'ajuntament, mentrestant, es va publicitar la Copa de l'Amèrica com una mena de loteria multimilionària que beneficiaria tota la ciutadania, especialment els barris marítims. Pur màrqueting polític. Un estudi de la Universitat de València² publicat uns anys més tard conclouia que la percepció majoritària dels ciutadans era que l'esdeveniment no havia suposat cap llegat positiu en el desenvolupament de la ciutat i en la millora de qualitat dels seus residents. L'opinió de la ciutadania es topava de cara amb els informes triomfalistes sobre els beneficis socioeconòmics elaborats per la Generalitat Valenciana. Com a Barcelona, avui que celebra la 37a edició de la competició de les regates, les xifres aportades tant

² David Parra Camacho, Vicente Año Sanz, Ferran Calabuig Moreno i Daniel Ayora Pérez, *Percepción de los residentes sobre el legado de la America's Cup* Cuadernos de Psicología del Deporte, 16(1), pp. 325-338, Universitat de Múrcia, 2016

per organitzadors com per l'administració que mira de justificar les subvencions són més que discutibles.³

El juliol de 2006 Barberà va tenir un altre esdeveniment internacional: la visita del papa Benet XVI. Organitzada per l'Església catòlica però finançada amb diners públics⁴ es va convertir en un pretext per a l'enriquiment d'una empresa lligada a la trama Gürtel, a través de l'adjudicació il·legal per part de RTVV de la instal·lació de pantalles, so i megafonia als carrers per a seguir la visita.

Per si encara no fora poc, la visita va coincidir amb l'accident de metro més greu de la història d'Espanya, amb 43 persones mortes i 47 ferides. L'accident evidenciava les greus mancances de manteniment i inversió d'una infraestructura, les quals contrastaven poderosament amb el discurs propagandístic del president Camps. Des de les institucions es va intentar silenciar i fer oblidar a tota costa aquella desgràcia fins i tot menystenint els familiars de les víctimes. El PP no va tenir tampoc cap problema en traslladar la responsabilitat als governs socialistes que en el moment de l'accident ja feia anys i panys que estaven fora del poder.

La Copa de l'Amèrica es va celebrar i Barberà es va deixar seduir pel glamur. El 2008 el Mercat Central, un espai públic, va acollir la festa de luxe privada organitzada per Prada, patrocinadora de l'embarcació *Luna Rossa* competidora en la Copa de l'Amèrica. L'acte va comptar amb l'assistència de fins a 1.500 convidats entre els quals hi havia Demi Moore o Chole Seigny. El sopar va anar a càrrec d'El Bulli Càtering i l'ambientalització del recinte, de l'arquitecte holandès Rem Koolhaas responsable de les botigues de Prada als Estats Units. Dos anys després, en plena crisi econòmica i amb l'esperança de repetir com a seu, asseguraria que l'edició de 2007 celebrada a València havia arribat a generar un impacte directe i indirecte de 6.000 milions d'euros i 63 llocs de treball. Unes xifres al·lucinants. La realitat és que el 2015 el Consorci Valencia 2007 format per l'ajuntament, la Generalitat i l'Estat per a gestionar els equipaments de la Marina que es van construir per acollir les regates tenia un deute de 420 milions d'euros. La majoria d'aquest deute el va haver d'assumir l'Estat.

³ *La Directa* publica aquest setembre de 2024 un extens informe en què es demostra com l'organització cuina les dades d'audiència i visitants a més de radiografiar quins són els interessos que hi ha darrere. En línia: <<https://directa.cat/papers/directa-581/>>

⁴ Només la Generalitat hauria invertit un mínim de 20,3 milions d'euros a través de diverses empreses públiques tot i que Camps només admetria haver contribuït amb 20 mil. Vegeu el *Levante*, 28 de desembre de 2020. En línia: <<https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2020/12/28/camps-gasto-20-millones-visita-26791298.html>>

El millor, però, estava encara per arribar. L'agost de 2008 València amb la total complicitat de Barberà acollia el Gran Premi d'Europa d'automobilisme que havia de tenir fins a quatre edicions i per al qual es va haver de construir un circuit urbà. L'F1 com la Copa de l'Amèrica no havia de costar ni un sol euro als valencians. El 2011, Barberà xifrava l'impacte positiu del Gran Premi en 40 milions d'euros una quantitat a la qual afegia la de les suposades inversions en els barris, 692 milions. L'alcalde, a més, posava en boca de l'organitzador, el milionari Bernie Ecclestone, que aquest havia pensat en el futur de València com una aposta. L'F1 havia de ser una vegada més el gran dinamitzador econòmic a través del turisme.⁵

Al capdavant, però, les carreres de cotxes només van dur endeutament públic i problemes amb els veïns, en aquest cas els de Natzaret. Els valencians van pagar més de 300 milions d'euros mentre que la gestió de l'esdeveniment va ser objecte d'investigació judicial. Investigat per aquests fets, Camps, no només va afirmar que ningú no l'havia informat que l'F1 era deficitària sinó que totes les acusacions que queien sobre ell eren fruit d'una conspiració.

Amb regates, bòlids de F1 o sense la massificació turística també ha arribat a València, com s'ha fet present la crisi de l'habitatge. La retòrica política contra aquesta massificació és la mateixa en la Plaça de l'Ajuntament que en la de Sant Jaume. Limitació dels creuers al port, limitacions d'accés a les zones massificades, guerra contra els pisos turístics sense llicència, etcètera. A la pràctica, però, s'enalteix el valor econòmic del turisme i s'adverteix sobre la gravetat i els perills de la turismofòbia. Les solucions dràstiques com la limitació dels megacreuers es posposen a dos anys vista en València. A Barcelona, on l'any passat van arribar en creuer 3,6 milions de turistes dels quals 1,6 van fer una escala de poques hores, Collboni, promet eliminar alguna terminal del port en el futur i només si calguera.

La mitjana dels preus de lloguer a València ja es situa en els 1.000 euros al mes en tots els districtes de la ciutat. A Barcelona, s'acosta als 1.200 euros. Això, clar, sempre que trobes una habitatge per a llogar.

Oficialment, les prioritats polítiques dels alcaldes de les dues grans ciutats dels Països Catalans són l'habitatge i la reconducció del turisme massiu. Només oficialment.

BARCELONA, LA CIUTAT ASSETJADA

Barcelona, assegura l'antropòleg Manuel Delgado, és avui, com tantes altres vegades, una ciutat assetjada. «Qui anhela ocupar Barcelona i sotmetre-la és, avui, un

⁵ Vegeu el *Levante*, en línia: <<https://www.levante-emv.com/valencia/2011/06/28/rita-barbera-frase-formula-1-13055871.html>>

capitalisme financer internacional que ha descobert en el territori una font d'enriquiment i que aspira a convertir la capital catalana en un article de consum amb una societat humana dins», escriu Delgado.⁶

Delgado dona en el clau quan explica que el fenomen és indubtablement internacional i que potser el que diferencia Barcelona de la resta és la manera en què les dinàmiques globalitzadores han assolit per a «presentar el producte», conseqüència d'una «cura extraordinària en la posada en escena d'una falsa victòria sobre les patologies urbanes i una enganyosa eficàcia a l'hora de produir benestar humà i qualitat formal».

Delgado no dubta a dir que moltes de les millores que la ciutat ha experimentat hagen estat pensades per augmentar el benestar dels ciutadans, però també afirma que ben sovint la impressió ha estat que la ciutat, en tant que projecte, s'ha assemblet més vegades a un projecte de mercat que a un de convivència.

Quan Delgado fa aquestes reflexions feia dos anys que Ada Colau governava la ciutat.

Colau, procedent de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), guanyadora indiscutible de les eleccions el 2015 va aglutinar en Barcelona Comú la plataforma que ella mateixa havia creat, Guanyem Barcelona, Iniciativa per Catalunya els Verds, Esquerra Unida i Alternativa, Equo, Procés Constituent i Podem. La primera alcaldessa de la història de la ciutat es presentava amb un programa ambiciós que tenia com a objectius principals acabar amb el problema del turisme massiu limitant la construcció d'hotels, solucionar els problemes d'habitatge o deixar de subvencionar grans esdeveniments com la Fórmula 1 de Montmeló a la qual l'ajuntament destinava 4 milions d'euros. Al remat, però, va acabar retractant-se i pagant. De la mateixa manera, el 2016 va assumir el Mobile World Congrés com a un gran esdeveniment beneficiós per a la ciutat enfrontant-se fins i tot als treballadors del metro que van aprofitar l'avinentsa per declarar-se en vaga.

El 2019 va repetir com a alcaldessa ara amb els vots del PSC i els de Manuel Valls-Ciutadans —representants dels lobbies espanyolistes de la ciutat— que van voler evitar que el candidat d'ERC, Ernest Maragall, fos alcalde. Colau va governar quasi tot el mandat amb els socialistes.

Si bé és cert que durant el seus governs es van incrementar les polítiques socials o es van evitar milers de desnonament, també ho és que no va poder frenar la voracitat dels grans fons que controlen el mercat immobiliari o l'arribada massiva de turistes.

⁶ Manuel Delgado, *La ciudad mentirosa. Fraude y miseria del «Modelo Barcelona»*, Catarata, 2017, Barcelona

La seua substitució per Jaume Collboni el juny de 2023 gràcies al suport de la mateixa Colau (va quedar davant d'ella només per 200 vots) i del PP ha estat vista com una mena de restitució de les velles polítiques del PSC, això sí, ara sense tants matisos socialdemòcrates.

Segons el politòleg i investigador social Marc Bosch i Matas de l'Institut d'Avaluació de Polítiques Públiques de la Universitat d'Amsterdam, «el model de Collboni no és nou, es basa en aquella visió segons la qual la col·laboració publicoprivada duu al benestar general». Per a Bosch, la bona sintonia entre Collboni i Barcelona Ciutat Oberta, la qual agrupa els principals lobbies de la ciutat, dona una idea per on poden anar les coses.

L'entitat, que agrupa el Gremi d'Hotelers, empresaris, eixos comercials i turístics entre els quals hi ha El Corte Inglés o Diagonal Boulevard, es va convertir en la principal punta de llança de l'oposició a Colau. Aquesta entitat és una defensora del turisme de negocis i de compres o de l'ampliació de la tercera pista de l'aeroport del Prat, fortament contestada des de l'ecologisme, i coincideix en molts aspectes amb el discurs públic de Collboni.

Darrere de la gran promesa de Collboni per a 2035 de protegir i defensar «l'escala humana» de Barcelona com a ciutat, la realitat és ben distinta.⁷

El juny de 2024 Collboni va prometre rescindir totes les llicències d'habitatge turístic, però la mesura no tindrà efecte fins a novembre de 2028, un decret que d'ací a quatre anys podria quedar-se en no res per qualsevol canvi polític. Tampoc farà res contra els lloguers temporals. De fet, Junts i el PSC han votat contra la regulació d'aquests lloguers decretada pel Govern central.

També ha eliminat el decret que obligava els constructors a reservar el 30 % dels habitatges construïts o rehabilitats a habitatge assequible, una mesura impulsada per les entitats socials i implementada per Colau. Segons Collboni, que va tenir el suport del PP i de Junts, aquesta norma havia frenat la construcció i havia generat —se'n dedueix— l'efecte contrari al desitjat. La realitat és que era una norma que no agradava a les constructors. Des dels moviments socials es considera que la derogació obrirà la porta a que les rehabilitacions dels barris gentrificats s'estalvien aquesta reserva del 30 %.

D'altra banda, l'abstenció del PSC va possibilitar l'aprovació del Pla Especial Urbanístic d'Allotjaments Turístics per a permetre el lloguer d'habitacions per dies i reobrir les llicències per nous hotels.

⁷ Vegeu la conferència de Jaume Collboni, 29 de febrer de 2024, «BCN 2035, la transformació del segle», en línia: <https://ajuntament.barcelona.cat/alcalde/sites/default/files/2024-05/Discurso_alcalde_respon_es.pdf>

En el cap de Collboni, estan, sense dubte els grans esdeveniments junt amb la recepta clàssica de neteja i seguretat recollides en el Pla Endreça. De moment, aquest pla que va entrar en vigor el juliol de 2023 ja ha estat denunciat per la Fundació Arrels que assegura que ha suposat més dificultats per a la gent sense llar, un fenomen que va a més en la ciutat. El síndic de Greuges de Barcelona, David Bondia, ha mostrat també la seua preocupació perquè un pla que cerca l'excel·lència de l'espai públic posant el focus en la neteja i la seguretat, pugui tenir un impacte negatiu en la gent sense sostre com de fet està passant.

Barcelona enguany ha acollit l'edició de l'America's Cup. Collboni, i un bon nombre de famílies de la burgesia catalana amb els seus avals econòmics, estan al darrere de la designació de Barcelona com a seu que un any abans de les eleccions van fer possible Ada Colau i el president Pere Aragonès.

Com a València, la propaganda s'ha posat de seguida a treballar. Les xifres parlen d'una audiència global de 1.500 milions d'espectadors (es compta també la gent que passeja vora mar) i un impacte econòmic de 1.115 milions.

L'esdeveniment ha vingut precedit de l'habitual exhibició de luxe i poder. El maig passat el Parc Güell —on és prohibeixen les activitats lucratives— es convertia en l'escenari de la passarel·la de moda Louis Vuitton sense que l'ajuntament hi haja donat encara cap explicació. Mentre es feia la desfilada, a la porta, centenars de veïns protestaven contra les molèsties en el barri derivades de la massificació turística. La darrera vegada que es va celebrar un esdeveniment així va ser el 1970, en ple franquisme i abans que el recinte fos declarat patrimoni de la humanitat.

A primeria de l'estiu tenia lloc al Passeig de Gràcia, símbol per excel·lència del luxe, l'F1 Live Barcelona Road Show. Els bòlids van ocupar per uns dies el centre de la ciutat no sense que hi haguera protestes d'entitats civils posicionades contra el turisme massiu o contra la pol·lució urbana. També s'hi van manifestar en contra el síndic Bondia, per considerar l'esdeveniment contrari a la mobilitat sostenible; el líder de Junts, l'exalcalde Xavier Trias, que va comparar la política de Collboni amb la d'Isabel Díaz Ayuso, i de Colau, que va acusar Collboni i Aragonès de tornar al passat posant de model de ciutat i de país «uns cotxes corrents pel centre de la ciutat que tiren fum i fan soroll».

Val a dir, a més, que l'ajuntament ha augmentat de 600.000 mil euros a 750.000 la seua subvenció al circuit de Montmeló. Colau, que va qüestionar aquestes subvencions per considerar que anaven a una competició elitista, en cap moment no les va retirar.

Enfront d'aquests missatges, Collboni redobla esforços per incorporar al relat el matís socialdemòcrata. Fa poc ha anunciat que eleva fins als 200 milions la inversió del Nou Pla de Barris que en aquest mandat se centrarà en Ciutat Vella per a combatre les desigualtats. L'alcalde ha subratllat que és el pla més ambiciós que ha tingut fins ara la ciutat.

Pel que fa al turisme ha anunciat un pla per a gestionar els anomenats Espais de Gran Afluència consistent, en part, a reurbanitzar carrers i millorar els accessos al metro o vigilar que les terrasses no passen del nombre de taules establert. S'ha anunciat també que es quadruplicarà el preu que paguen els autobusos turístics de 20 a 80 euros.

Sembla poc per a aturar el tsunami de problemes que assetgen la ciutat. Com vulga que siga, la percepció que mai com ara Barcelona ha estat tant en la línia dels lobbies és una evidència.

El politòleg i investigador en l'àrea de Governança de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, Roger Barres, considera que en el PSC hi ha hagut canvis importants pel que fa a la seua perspectiva socialdemòcrata: «Maragall tenia una perspectiva més socialdemòcrata, la idea que una millora urbana vindria acompanyada de millores socials. Ja es creia amb aquesta idea de l'aliança puplicoprivada però no hi havia tantes tensions com les d'ara ni la gent n'era tan conscient dels problemes».

Barres assenyala que el PSC ha patit una descapitalització d'algunes de les seues figures socialdemòcrates més importants començant per Ernest Maragall. «El Procés hi ha tingut molt a veure», afegeix, «en la mesura que ha obligat els socialistes catalans a escorar-se cap al PSOE, cap al centre dreta també, a fer polítiques molt més liberals. De Pasqual Maragall a Joan Clos, el canvi ja va ser molt important. El fet que hagen estat tants anys fora del poder no ens ha permès apreciar aquests canvis».

Barres destaca encara una contradicció més en la política de Barcelona com és que els Comuns sempre hagen optat pel PSC en compte de per ERC a l'hora de teixir aliances per a governar la ciutat: «Al meu parer ha estat un error d'estratègia per part dels Comuns a la vista dels resultats de les polítiques que al final s'hi han dut a terme».

Al remat, les polítiques de València i de Barcelona no semblen ser massa diferents. Ni potser ho són tant les de Barberà i Ribó o les de Colau i Collboni. Per encertar-ho caldria fer tots els matisos que hi convinguera.

El que és segur és que totes dues, com les de més cap allà, tenen uns contextos superestructurals que les condicionen. La clau de volta ara mateix per a fer front als problemes, per articular nous models de ciutat no està en les formacions polítiques clàssiques, això segur. Possiblement, està en els moviments de caràcter social com el Sindicat de Llogateres o l'Assemblea de Barris pel Decreixement Turístic, només per posar dos exemples dels més cridaners. En qualsevol cas, la resposta és incerta perquè ja coneixem com aquests moviments són modificats pel sistema si es reciclen en formacions polítiques però, sobretot, si arriben al poder. ◀